

I Festa da malla en San Tiso d'Abres

A todos os veciños de San Tiso

“Cando Pedro d'Amago propuxo facer a festa da malla, eu penséi que taba tolo...”. Con estas palabras empezou Ángel de Chavarra (o Presidente da Asociación Cultural San Tirso del Eo), a contarme de qué maneira empezaron aquilo que fora idea de Pedro e que despois resultou ser o acontecemento do ano. E digo acontecemento porque, como o mesmo Ángel me dixo, despois de valorar e analizar a idea, entusiasmáronse tanto con ela que xa nun quedaba máis que botala a andar.

↓ Aurora García Rivas

O asunto nun era cousa de dous días. Pra mallar había que ter trigo e, pra ter trigo, o qu'hai que facer ben o sabían Pedro y os máis. O traballo que tiñan por diante iba durar case un ano, e facía falta ademais qu'as cousas saliran algo ben, buscar axudas e conseguilas, moverse, non sempre por medios mui fáciles. O caso foi que Juan do Marqués deixoulles unha leira en Vilela dunde Pedro labrou a samente que foron buscar a Sequeiro, na Fonsagrada (Lugo).

San Tiso vía así, despois de moitos anos, medrar o trigo e madurecelo derriba da terra d'alí. Cando chegou a hora de segar, o mesmo Pedro e José Manuel de Sueiro, segárono, mentras o ataban Juan do Marques, Florentino d'Eilale, Clemente de Coto, Genín do Piñeiro, Donino de Foxas e familia e tamén Ignacio de Reboredo. Eran un bon fatado de xente qu'ataron unhos oito faces (un *faz* son corenta mollos).

Este trigo levouse nun tractor prá praza do San Juan, dunde s'iba facer a meda o día vinteún de setembre á tardiña.

A meda

Empezouse a medar sobre as nove da tarde, con moito día aínda, pro cando xa nun quentaba o sol, qu'aqueles días queimaba como se fora lume.

Ángel de Chavarra e Pedro d'Amago tiráronlle os mollos a Paco de Robaín dende o tractor, y éste empezou a meda cun ollo bárbaro, calculando a bulto qué tipo de meda tiña que facer. Pra esto fai falta ter boa mao e moita experiencia, e Paco é un home que foi mui avezado neste, así que por este lado tiñamos unha boa garantía de qu'a meda iba salir ben. Axudáronlle neste labor Clemente Coto, Luis de Rochiña, Suso de Robaín, Rafael de Lourido, Manolo de Castro, Ignacio de Reboredo e Modesto de Reademoiños, ademais d'un bon peteiro de veciños que daban consellos e dirixían o traballo ós berros, con bon humor: dalles pr'acó, dalles pr'aló, ponos d'este ou d'este outro xeito...

Como ten que ser, Paco —que xa dixen que sabe ben por dúnde anda— deixou os mollos pequenos pra zarrar a meda y ó cabo d'unha hora tiñamos diante dos ollos unha meda pequena, dereita que daba gusto vela, cos seus espetos ben chantados nos mollos do pico, y atados unhos ós outros por algunhas pallas, como mandou sempre o bon facer d'estas cousas.

Despois d'aplaudir tan bon labor, os gaiteiros de Riotorto tocáronnos algunhas pezas de música: jotas, muiñeiras... Daba gusto sintilos, tocaban mui ben e luciron mui guapos traxes galegos, da súa terra.

Zarróuse a festa coa tirada de fogos artificiales, xa entrada a noite.

Toñín de Sifredo chegou de Meira, co seu camiión cargado coas máquinas prá malla (o motor, a máqui-

AURORA GARCÍA RIVAS

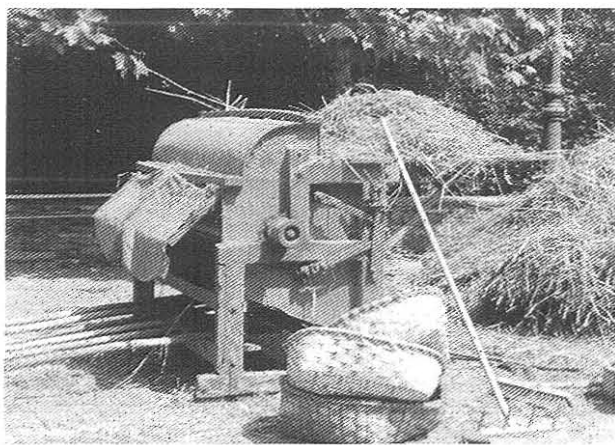
Cebando a máquina cos mollos da meda

na e a limpiadora), o venres pola noite, antes de qu'empezara a verbena da festa do braneante. E postas as máquinas na praza do San Juan, axudou a asentalas polo tarreo Eugenio Rodríguez.

Fu aproveitéi tamén a tarde pra falar con algunos veciños no bar de Rogeliña, e recollín estes refráis que veñen nin máis nin menos pra esta xeira: «*Niebla na Pena da Vaca, pousa o fougín e ata*» (dito por Claudio da Pallaza de San Andrés), «*Niebla en San Juan, quita viño e nun dá pan*» (dito por Martínez), «*Díxolle o nabo ó trigo: aí, trigo remolón, quince días botas debaixo do torrón, nun sabe teu amo se te ten ou non*», «*Díxolle o trigo ó nabo: e tu, pixa ardida, qu'ós tres días tas nacida*» (dito por María da Carreirachá). Despóis os veciños animáronse e dixéronme outros tamén ben guapos: «*Cando a garza vai pra Meira, pon a sella na goteira, cando a garza vai pró mar, colle os bois e vai arar*» (dito por Fernández), «*Nunca vayas á Garganta sin levar as alforxas y a manta*» (dito por Ignacio de Reboredo).

A malla

O día vintetrés amencéu barruzando. Cando abrí a ventá ben pensei que tanto traballo, tanto entu-

AURORA GARCÍA RIVAS

A máquina de mallar

siasmo e tanta ilusión iban quedar en nada. Todo o brao facendo o calor do demo y aquel día, que nos facía boa falta o sol, poñíase a barruzar namáis que pr'amolarnos. Sei eu de quén botaba lume polos ollos e miraba pra Trasdacorda a ver se había maneira de qu'abocanara algo.

Alguén debéuse encomendar a algún santo bon, qu'aí polas once empezou a quentar o sol coa mesma forza de todo o brao, y antes das doce xa tábamos todos naquela cita que tiñamos pra facer a *I Festa da Malla*.

Había muita xente orredor das máquinas. Aquelo qu'hai algunhos anos era o normal, cousa de cada brao en cada aira, este día era unha festa de recordo, de tradición, algo qu'os vellos e menos vellos vían coa cara chea de contento, y os novos (qu'había mui-tos) miraban coa curiosidá normal d'unha cousa que nun viran nunca. Entre a xente, como unhos máis, taban a Conselleira de Medio Rural, Servanda García

AURORA GARCÍA RIVAS

Tamén os nenos participaron na festa

Fernández, y o Director do Instituto de Desenvolvemento Rural, Eduardo Lastra Pérez, así como a Alcaldesa de San Tiso, Goretta Quintana y a Concellala de Cultura Inés Ron.

Pouco antes d'empezar a malla, chegóu Crucita da Farrapa con unhos cuantos nenos e nenas vestidos con sombreiro, sayas e chambras como as que levaba a xente d'antes ás mallas, pra traballar. Foi un detalle ben guapo.

Púxose a andar o motor polos maquinistas que viñeran de Meira, axudados por Luis de Carlangas, y a polea empezou a tirar pola máquina, despóis de botar unha boa fumareda moura. A polea chifraba e, mentras, Florentino d'Eilale empezou a tirar os mollos da meda pra qu'Elói de Quiroga e Clemente os subiran á mesa. Espallábanos Ramón González e Ramiro Miranda antes de qu'Angelito de Lombal cebara a máquina.

Teño que dicir qu'a xente, sobremaneira a d'antes, emocionábase sintindo ese ruído que nun se parece a ningún, o do trigo pasando polo tambor da máquina e salindo pra fora, e tamén ese olor tan especial, mezcra de trigo e gasoil, debaixo d'un sol qu'estapinaba.

AURORA GARCÍA RIVAS

A xente traballando na malla

Nun fixo falta pedir a naide que traballase. Alí taban os angazos, as varas, os bortos, as escobas de xesta, todo o que facía falta, así qu'houbos moitos homes e mulleres qu'arrimaron ben o ombro pra qu'aquelo marchara. E marchou bárbaro. A xente traballou como cando se facían as mallas, nun lles esquencera nada, y eu acordábame tamén como se fora hoi.

Así qu'empezaron a sacar o trigo prá limpiadora. Isto facíano Delfina d'Amorín e Pilar da Pallaza, qu'o levaban prá limpiadora, de dunde o recollía María do Ferreiro.

Fíxose a malla en tres tandas. Na primeira parada faláron as autoridades locais e da Comunidá, e na segunda Cándido Sanjurjo deunos unha disertación moi interesante sobre o trigo y as mallas d'antes, con ese saber dicir que ten Cándido —home que viviu e leu moito—, con tantos coñecementos que sempre dá gusto escualo. Todo esto foi moi ben amenizado polo conxunto de gaitas de San Tiso, Brisas del Eo, que tocaron de maravilla.

E despois d'acabar a malla, de rematar o palleiro (feito por Toñín d'Espasande, Pepe do Conde e Paco de Robaín), ben rematado cosas súas chombas e todo, e de barrer a praza que facía d'aira —que pra eso taban alí as escobas—, todo o mundo se foi sentando pra comer.

Dende as cinco da mañá, algunhos, e aínda dende a víspera, tuveran cucinando sin parar: Carolina,

María de Rochiña, Loli e Pepe do San Juan, con moitos axudantes que lles botaron unha mao, sobre todo pra servila nos pratos, como María Isabel do Ferreiro, e inclusive nenos e nenas como a de Loli e Pepe (y os que faltan que me perdonen o esquenzo, porque iban e viñan sin parar).

Así foi como puidemos acordarnos tamén das comidas das mallas: aqueles cocidos de cocho, lacón, chourizo, orella, focín, toucín, todo cos seus garabanzos e a súa pataquiña; e, pra rematar co postre, queixo e dulce de membrillo como ta mandado.

Os que nun puidemos coller sitio nas mesas, puñémonos nas escaleiras da capilla, que prá fame nun hai pan duro e cando nun hai sillas ben valen as pedras, y ademáis había unha boa sombra, que nos veu bárbara pra tanto sol, que nun se paraba de calor.

Cando xa todos tábamos ben comidos, eu lin da revista *ENTRAMBASAUGUAS* o qu'escibira tamén sobre as mallas. Nun lles dixen nada que nun soupera moita xente, pro escuitaron calados e con moito interés, así que nun me queda máis que dar as grazas a todos, á Asociación Cultural por invitarme a esta festa, tamén por escollerme, non só pra esta lectura, senón pra dar o pregón e participar noutras actividades da Semana Cultural, ós veciños polo cariño y o bon acollemento que me deron, y animalos pra qu'esto qu'empezou con tanta ilusión siga pra diante e todo o mundo bote unha mao cando faga falta.

